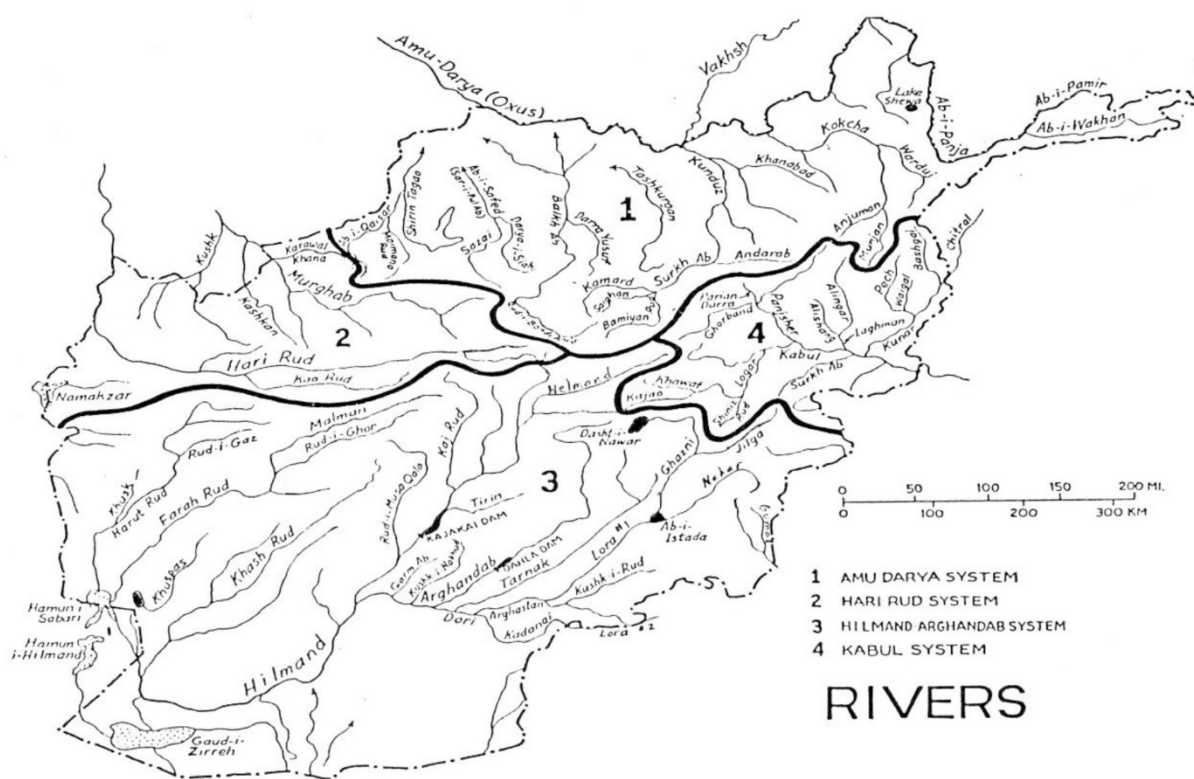

Афғонистон –Толикистон-Покистон Семинар оид ба обҳои фаромарзӣ Модули чанҷорум Омӯзиши фосилавӣ

4. Ҷаҳилҳои Афғонистон

Ҷаҳилҳо дар Афғонистон дар аксар ҷоҳо умумият надорад, лекин барои таҳияи оби мардум, ҳайвонот ва барои таҳия ва эҳёи оби тозаи зеризаминӣ **aquifers** – нуфус кунад ва тавассути ҷоҳои амиқи қорез барои обёрӣ мавриди истифода қарор гирифта битавонад, бисёр муфидаст. (шакли 4-1)

Шакли 4-1 нақшаи Афғонистон, ки баъзе ҷаҳилҳои бузургро нишон медиҳад (ҷаҳили Шево, Дашти Новар, Оби истода, Ҳомун, Собирӣ, Ҳомун Ҳилманд, Гудзарра).

Оби аксар ҷаҳилҳое, ки дар кӯҳҳои шимолу шарқи Афғонистон мавҷеият дорад, тоза ва ширин аст (Шакли 2.2 ва шакли 2.3).

Шакли 4-2. Чиҳили яхчолии даҳлези Вахон ҷойе, ки яхи қаблӣ об шуда ва чиҳилро дар Ҳавзаи Сангӣ, ки тавассути яхи эҳтикол гардида, ташкил шудааст.

Шакли 3-4. Ҷиҳили Чакмуктин дар минтақаи муртафаъи Вахон , ки як вақте оби Вахон аз он сарчашма мегирифт ва қаблан ба самти шимол ҷараён дорад, бо вучуди он ки дар ҷавори Оксукс ба самти Помири Тоҷикистон ҷараён дорад, бисёр пойинтар ба Панҷ якҷо мешавад. Ҷиҳил дар ҳавзаи бузурги сангӣ тавассути ях сохта шудааст. Дар ин минтақа қабл аз он ки як чанд ҳазор сол қабл яхӣ он об шавад, як вақт яхӣ он бисёр захим буд, ҷаҳил Zagi kol, ки манбаъи оби Помир, ки манбаъи оби Панҷ аст, ҳам дар даҳлезии Вахон ҷаҳили ҳавзаи яхчолӣ номида мешавад.

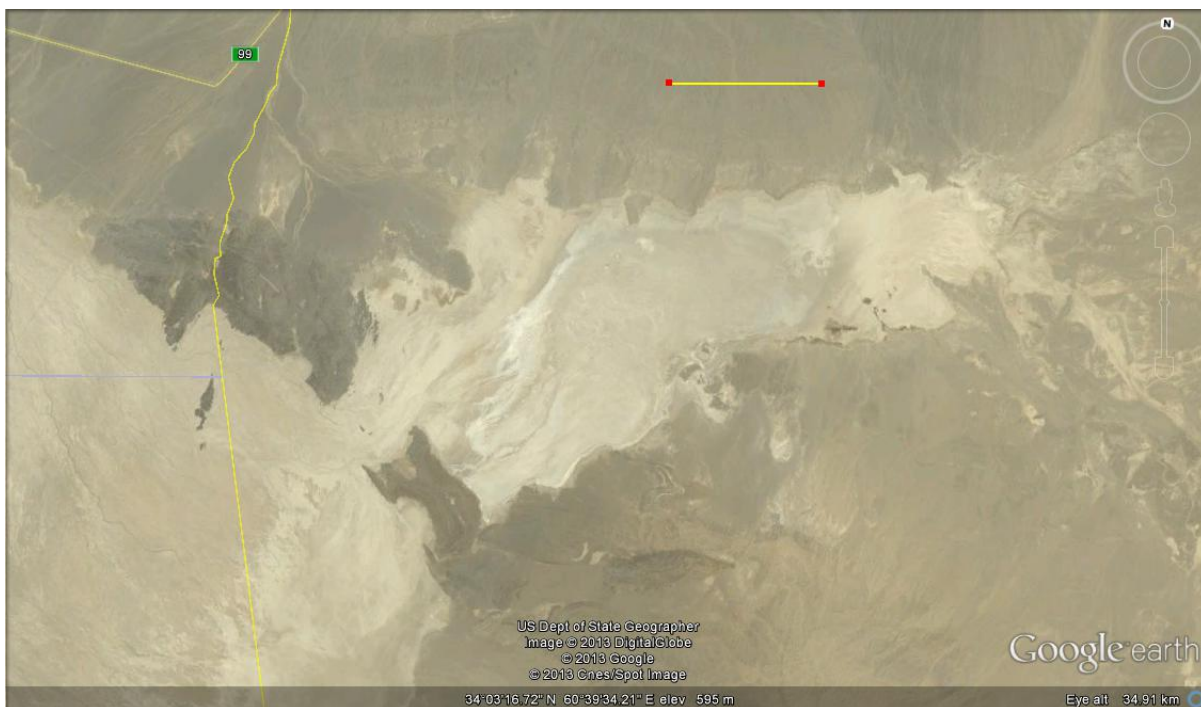
Ҷаҳилҳо дар манотиқи камиртифои ҷанубӣ, ғарбӣ, шимолуғарб ва шимоли Афғонистон маъмулан намакӣ аства барои ошомидан муфид нест, лекин баъзе обҳое, кидороинамакҳои мухталифанд. Бисёр муфид аст ва ба қимматигазоф фурӯхтамешаванд.(Шакли 4.4. АваБ, 4.5 АваБ).

Шакли 4-4 А: Тасвири намаксори Андхӯйӣ, ки миқёси он дар қисмати пойини акс дар дасти чап дида мешавад, ки 1 km тул дорад.

Шакли 4-4 Б: Акси аз замин гирифташуда намаксори Анхӯйро нишон медиҳад, ҳавза тавассути боди шадид, ки аз тарафи шимолу ғарб чараён дошт, бардошта шудааст. Баъзе авқот чаҳил мувақатан об дорад, қабл аз он ки хушк шавад, намаки сафедро ба ҷой мегирад.

Шакли 4-5 А: Намаксори Хирот дар сарҳади Эрон чаҳили намаки хушк аст, ки милиунҳо сол қабл тавассути вурӯ рафтани шикастагӣ- чойе, ки куҳҳои сангӣ дар атрофи он шикаст ва ба тарафи пойин фуру рафт. Миқёс дар бахши васатӣ аққалан 5km тул дорад. Хатти зарде, ки ба боло ва пойин имтидод ёфта дар чапи он сарҳади байналмилалиро бо Эрон нишон медиҳад.

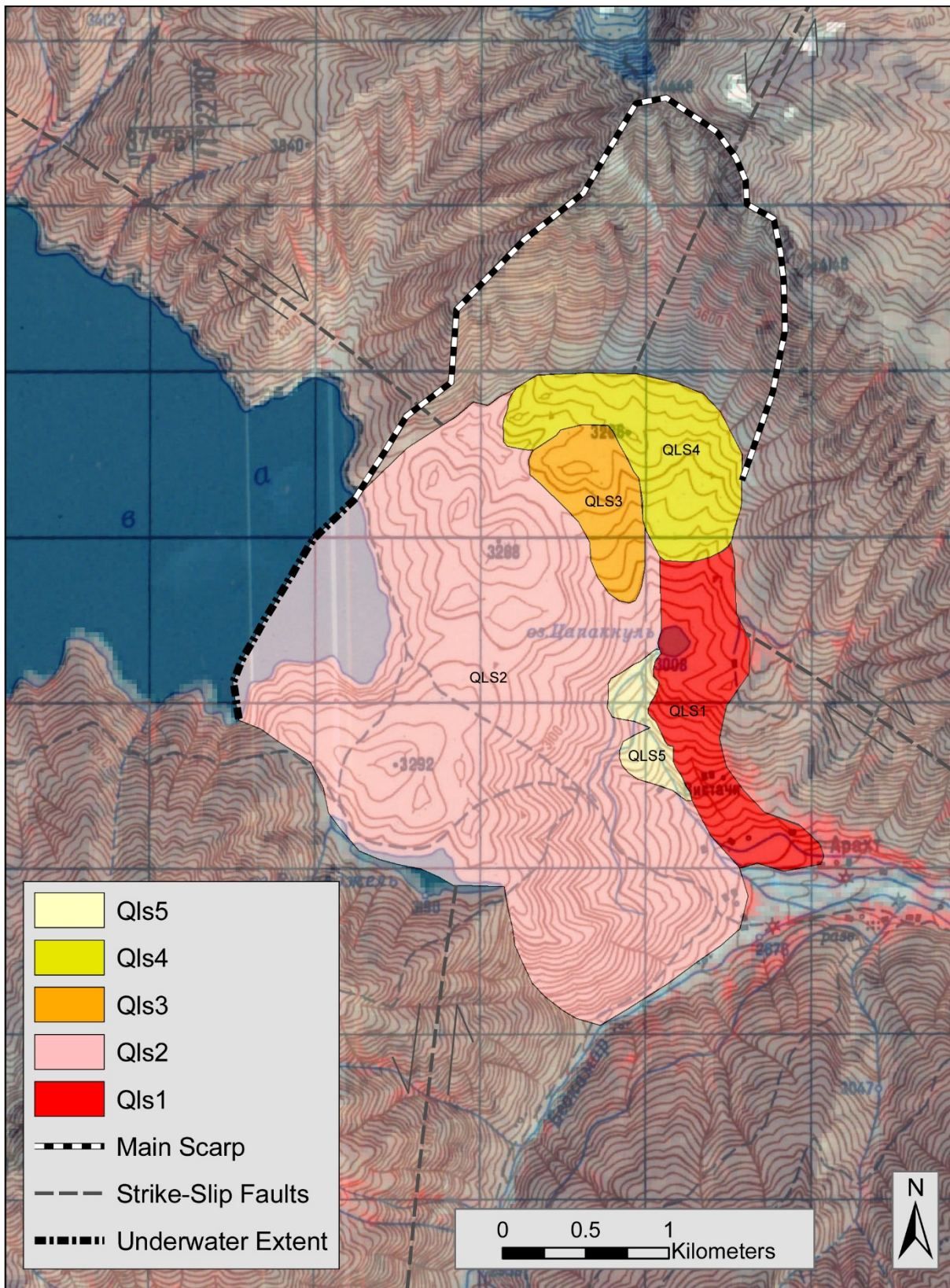

Шакли 4-5Б: Чаҳили оби истода дар имтидоди шикастагии Чамани Кавита воқеъ аст. Ин шикастагӣ боиси фурурафтагӣ гардид. Ин чаҳил дар солҳои ахир хушк гардидааст. Бинобарон аз он истифода намешавад.

Чаҳилҳотаҳтипрусаҳоимухталифеташкилмегардад, азқабиліяҳчолҳо, дарёҳо, варзиши бодҳоитӯфонӣ, лағзишизамин, сохтан ва ташкили

корбунити табиӣ, тектоник(шикастагӣ ва нишастизамин), оташфишон ва тавассути дасти инсон ташкил мешавад.

Масдуд сохтани масири дарё тавассути лағзиши замин дар Помири Бадахшони Афғонистон боиси ташкили ҷаҳилишевоаст, Ҷаҳили шево тавассути зилзила, ки боиси такситондани аҳҷоргардида ва ба ҳаракати он кӯҳ аз шимол пойин афтод.

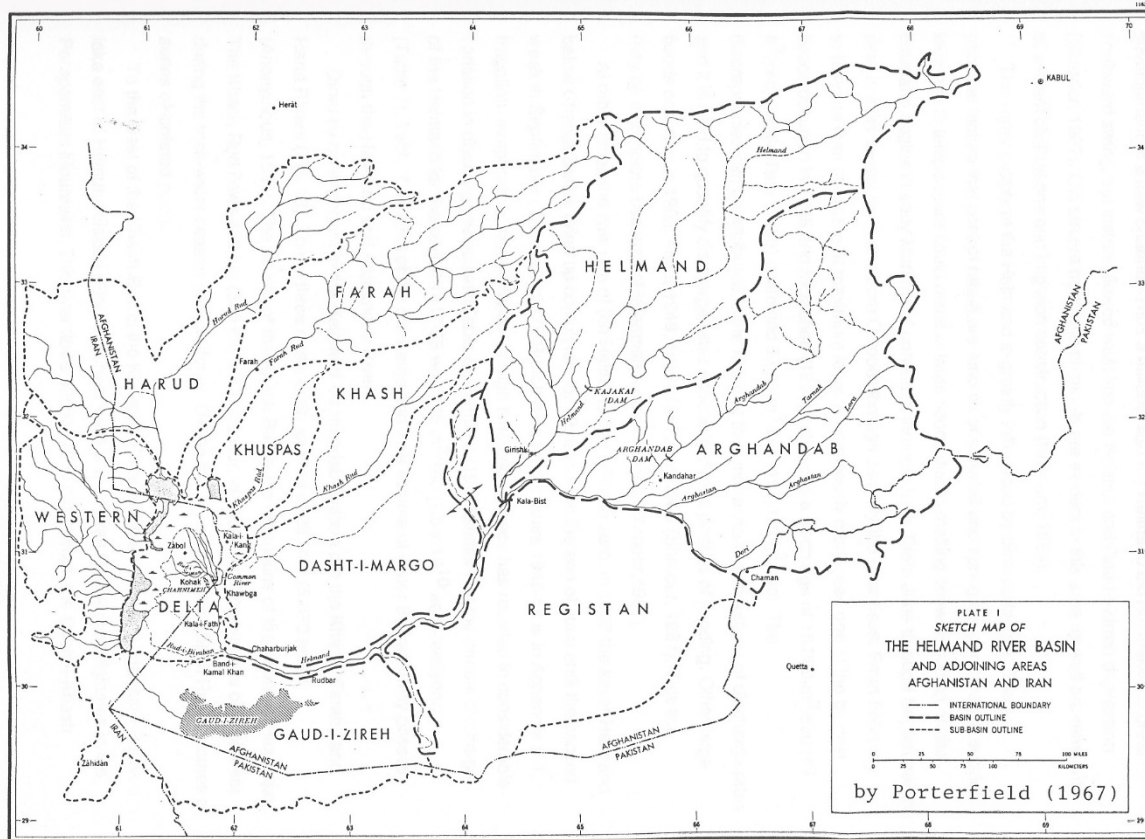
Шакли 4-6: Нақшаи банди чаҳили Шево, ки дар он минтақа ба ҳазорон сол қабл ташкил шудааст, шояд тавассути zilzila, ки боиси strike – slip fault шуда ва боиси фурӯ рафтани замин гардидааст. Лағзиши замин Q1s1 ва Q1s2 ҷойгоҳи фурӯрафтагии нишеби аввалӣ рух додааст, ки ба таъкиби он q1s3 ва каме дертар q1s4 воқеъ шуд. Чаҳил, ки дар чапи он қарор дорад, тавассути дарё пур шуд, ки аз тарафи чап ҷараёни (ғарб) ҷараён дорад ва баъдан дар тарафи рост(шарқ) ба Панҷ мерезад, ки дар якчанд килуметрӣ дуртар аз чаҳил ҷараён дорад.

Чаҳили машҳури Банди Амир (Шакли 4.7) тавассути худбахуд ба банд табдилшудани банд, ин аст, ки калсиюми корбунит сасоз ба шакли тадриҷсохташуда, вааҳҷор Travertine аз обе, ки бисёр сард бошад берун меояд.

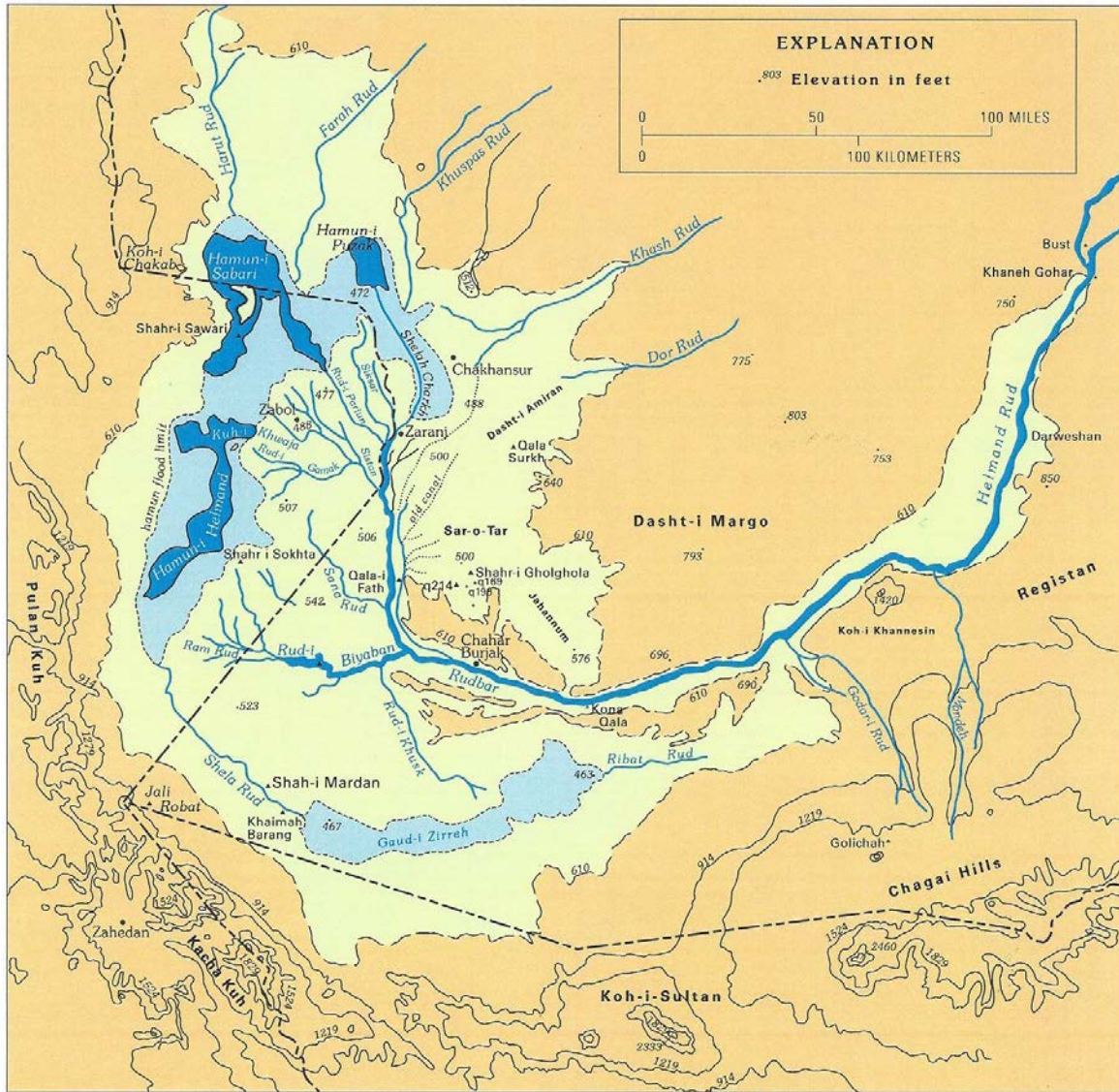

Шакли 4-7. Банди Амир.

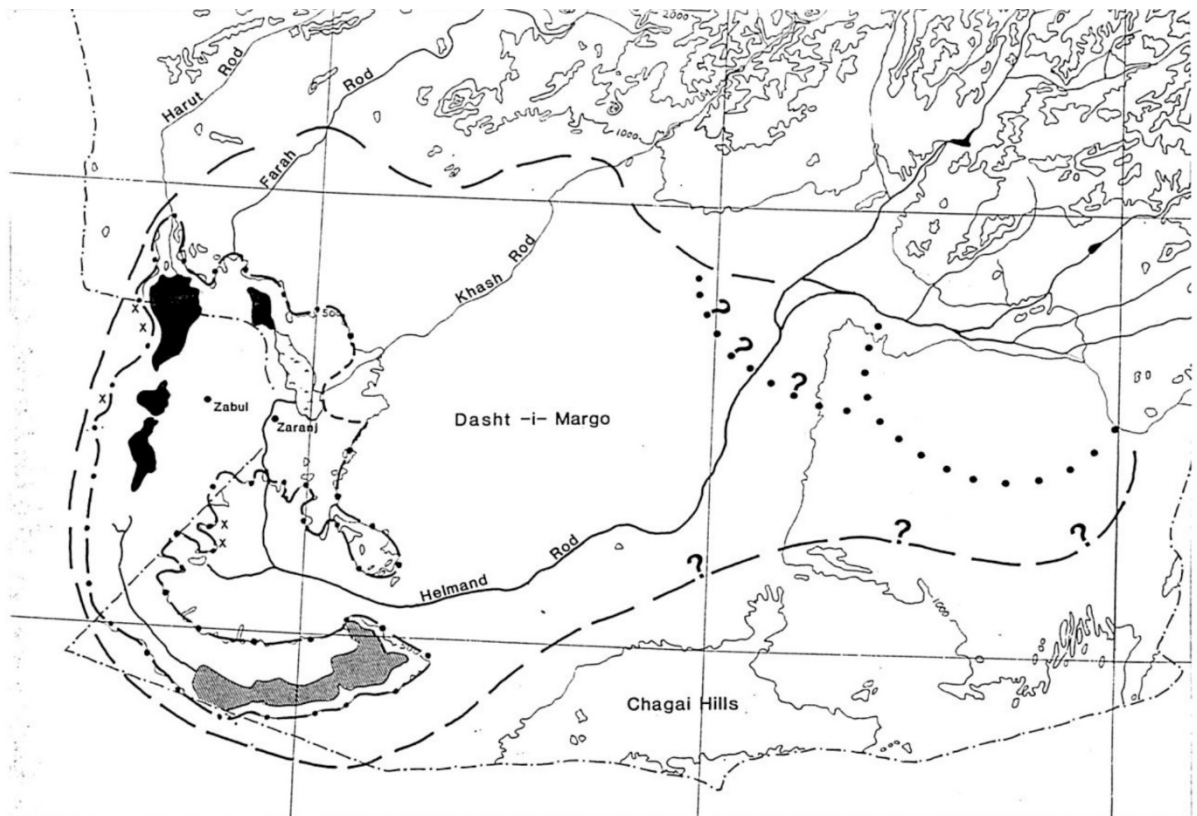
Баъзе чаҳил дар соҳае, ки замин аз асари ҳаракат фуру рафт ва шикаст ташкил мегардад (Шакли 4.7 а ва Б ; 4.8 А ва Б). Намунаи хуби он ҳавзаи Сиистон аст, чойе, ки дарёи Ҳилманд оби худро ба онҷо мерезад ё чаҳили хурд sagi howz , ки дар шимолу ғарби Афғонистон дар ҷавори Маймана мавқеият дорад, ки аз рафтани дар натиҷаи ҳаракати шикаст пойин рафта ва яке аз дарёхоро дар ин минтақа масдуд сохтааст(Шакли 4.9).

Шакли 4-7 А: Баъзе чахилҳои Афғонистон баъд аз он ки барфи зимистон об шуда пур мешавад ва баъдан дар тобистон гарм ва бо боди шадид хушк мешавад(боди 120 рӯза) .

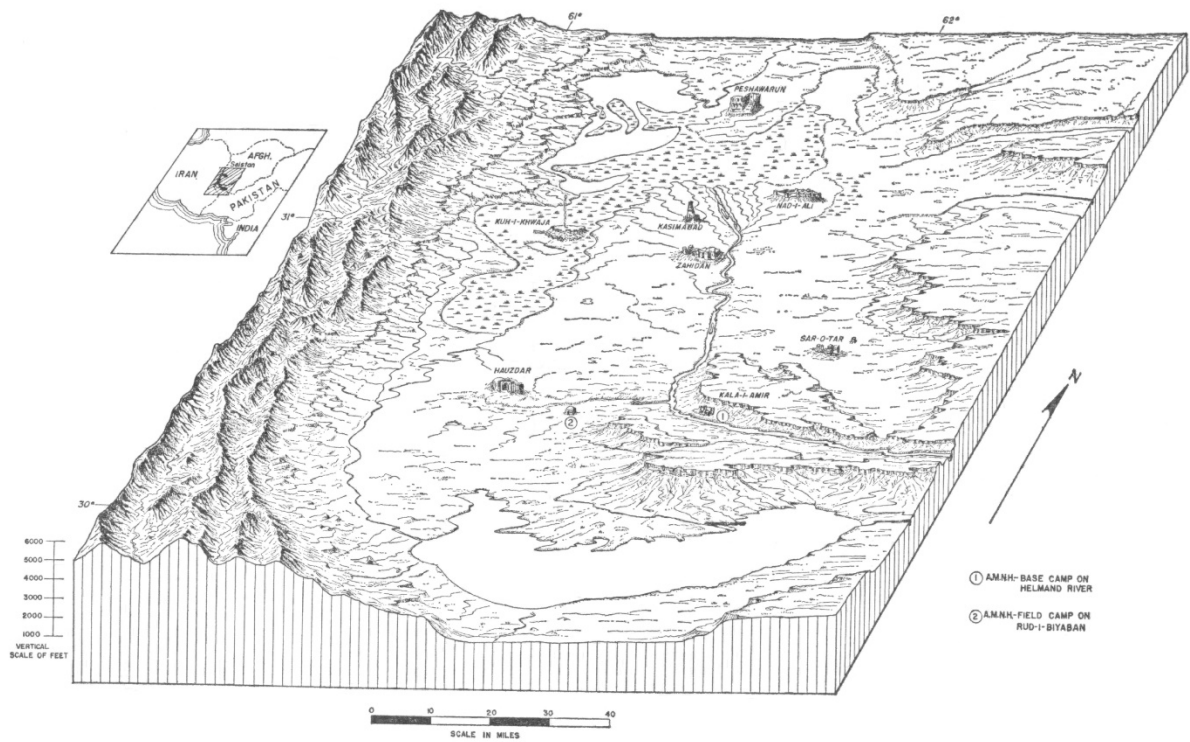

Шакли 4-7 Б: Нақшаи феълии дарёи Ҳелманд, чойе, ки барфи Ҳиндикӯш об мешавад ва билохира ба чаҳили Ҳомун, ки мавсимӣ аст, мерезад.

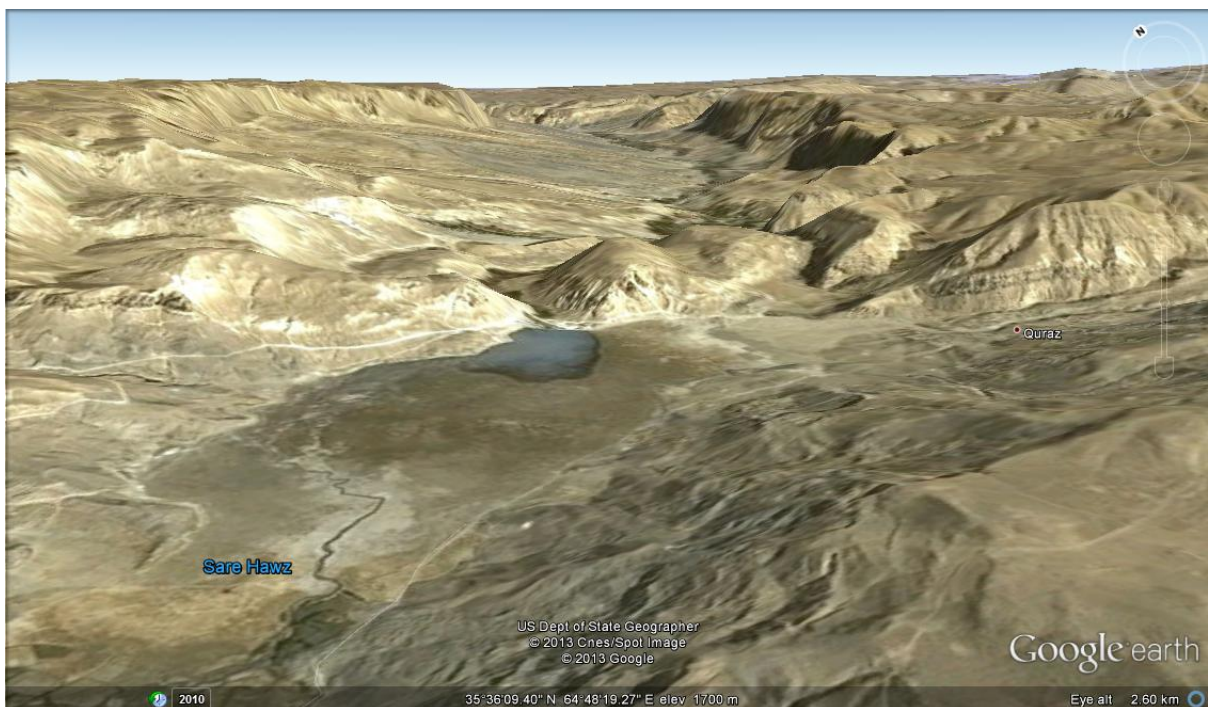

—	inferred outline of early - mid Pleistocene Lake Seistan I (from Smith, 1974).	- · - · -	late Pleistocene - Holocene (?) Lake Seistan II
- ? - ?	inferred outline of early - mid Pleistocene Lake Seistan I (interpolated from the works of Smith, 1974 and Pias, 1972).	- - - - -	fossil delta of Khash Rod according to Pias (1976)
· · · · ·	fossil delta of Pias (1972) probable part of Lake Seistan I (after Smith, 1974)	◐ ◑	present day intermittent lakes, swamps, and playas
		x	prominent beaches of Lake Seistan II

Шакли 4-8 А: Дар ҷанӯби Афғонистон нақшаи бузурги Сиистон. Чанд ҳазор сол қабл чаҳили бисёр бузург дар дар минтақа мавҷуд буд, ки тавассути дарёи бисёр бузурги Хелманд пур мешуд ва аз он торих ва ба баъд хурд гардидааст.

Шакли 4-8 Б: Тарсими соҳаи Дилтои Хелманд дар охири ҳавзаи Сиистон, ҷойе, ки ҷаҳил хушк шудааст. Ҷаҳили Ҳасаки Гавдзарра як соҳаи густурдаи сафед дар қисмати ахирии маркази тасвир нишон дода шудааст.

Шакли 4-9: Тасвири камари маснуъии соҳаи sari howz дар шимоли шарқ ҷойе, ки шикастагӣ боис шуда, ки ахҷорро боло оварда дарёро сад сохтааст.

Ҷаҳилҳо дар тамоми ҷаҳон дар дохили оташфишон сохта мешавад, ҷойе, ки қисмати болои кӯҳ ба тарафи берунин фиҷор кунад ва баъдан

дубора сарозер шавад (Шакли 4.10). Дашти Нур. Ки дар ҳудуди 2.2 милиюн сол ба поён расид ва ҳавзаи бузургро ба чо монд.

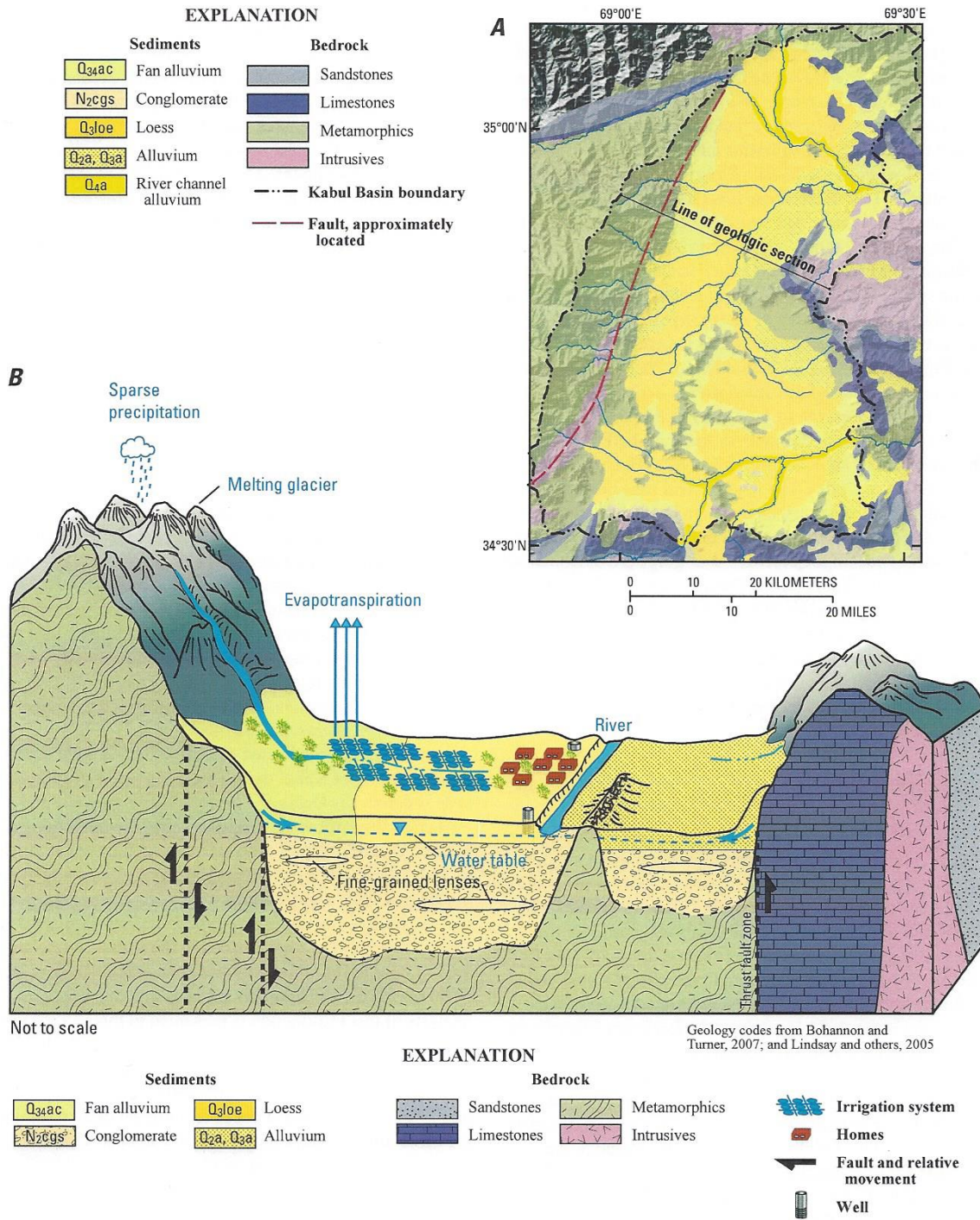
Шакли 4-10: Тасвири қамари маснуъии Дашти Новар, аз иртифоъ 47 км гирифта шудааст, ки миқёси он дар қисмати боло 5 км аст.

Баъзе аз қаҳилҳо дар Афғонистон ба ҳайси ҳавзае, ки обро ба далоили номаълум чамъоварӣ мекунад, ташкилшудааст.. Қаҳили

Ҳашмахон (Шуҳадои Солеҳин) ба таври мисол ба асоси далоили муғлақ дар ҳавмаи шаҳри Кобул ташкил шудааст, локин феълан ба ҳайси ҷойи бисёр муҳими фоидаи мекунад, ки оби ҷорӣ сатҳи замин ба обҳои зерзаминӣ сарозер ва нуфуз мекунад ва обҳои зерзаминиро ӑҳё мекунад, ки аз ин ҷое, ки об дар натиҷаи хуфрии ҷоҳҳо ба тарафи пойин памп шудааст.

Шакли 4-11: Тасвире, ки аз ҷанӯби Кобул ва аз ҷаҳили Ҳашматхон (Шуҳадои солиҳин) гирифта шудааст. Агар ба ҷанӯбу шарқи он дар зимистон нигоҳ карда шавад, дида мешавад, ки ҷаҳил аз об пур аст.

Шакли 4-12: Дар болои нақша ва дар қисмати пойини расми ҳавзаи зерзаминии Кобул ба сатҳи оби зери шахр памп мешавад, дида мешавад, бори дигар аз ҷойе, ки дарё ё ҷаҳил аст, об ба тарафи пойин аз тариқи соҳаи Сурубӣ нуфуз мекунад ва эҳё мешавад.